

πρωταγωνιστές από αριστερά εικονίζονται Μενέλαος, Πάρις, Διομήδης, Οδυσσέας, Νέστορας, Αχιλλέας, Αγαμέμνωνας

Τόπος : Το δωμάτιο της Ελένης, τα τείχη της Τροίας, το πεδίο μάχης έξω από τα τείχη

Χρόνος : 22^η μέρα της *Ιλιάδας*

Πρόσωπα : Ίρις (με τη μορφή της Λαοδίκης), Ελένη, γέροντες Τρώες, Πρίαμος

Το εσωτερικό της Τροίας

Η Ίριδα καλεί την Ελένη να παρακολουθήσει από τα τείχη τη μονομαχία που θα κρίνει την τύχη της. Ως γυναίκα διαθέτει το δικό της, προσωπικό θάλαμο, όπου ασχολείται με το υφαντό της (στίχος 141). Από την άλλη πλευρά, η Τροία διαθέτει ισχυρά τείχη με πύργους αλλά και πύλες. Η σημαντικότερη πύλη που αναφέρεται (στ. 145) είναι οι Σκαιές Πύλες που διαθέτουν ισχυρό και ευρύ πύργο πάνω από αυτές. Εκεί κατευθύνεται με τις θεραπαινίδες της η Ελένη. Ας φανταστούμε λοιπόν, τον πύργο τόσο ευρύχωρο και άνετο, που να χωράει όλους τους αρχηγούς και συμβούλους των Τρώων, καθώς αυτοί έχουν την πλήρη εικόνα του πεδίου της μάχης που απλώνεται από κάτω τους.

Ο ρόλος της Ελένης πάνω στα τείχη.

Η παρουσία της Ελένης πάνω στα τείχη είναι έξοχο παράδειγμα της τεχνικής του ποιητή. Ουσιαστικά εξυπηρετεί:

1. στην παρουσίαση της Ελένης στους ακροατές και στη σκιαγράφιση τόσο του εξωτερικού κάλλους της όσο και της ηχογράφησης της.
2. στην κάλυψη του απαραίτητου χρόνου που απαιτείται για να πραγματοποιηθούν οι θυσίες και οι όρκοι στο πεδίο της μάχης, πριν τη μονομαχία Πάρη- Μενελάου. (αληθοφάνεια χρόνου) Η συγκεκριμένη τεχνική **διακοπής της δράσης** ονομάζεται επιβράδυνση.
3. στην παρουσίαση εξ αρχής του **επάθλου** (η ίδια η Ελένη) της μονομαχίας, αλλά και της **αφορμής** του μεγάλου πολέμου. Σχολιάζεται η ομορφιά της Ελένης από τους γέροντες δικαιώνοντας τον πόλεμο που γίνεται για χάρη της και προκειμένου να εκτιμηθεί η αξία του επάθλου της μονομαχίας.
4. στην παρουσίαση από την Ελένη σημαντικών Ελλήνων ηρώων του έπους, που μόνο αυτή γνωρίζει.
5. Παρουσιάζεται η άλλη πλευρά της Ελένης (ενοχή, τύψεις, μεταμέλεια, συντριβή, νοσταλγία)
 6. Θα παρακολουθήσει τη μονομαχία που θα κρίνει την προσωπική της τύχη και την τύχη του πολέμου.
 7. Παρουσία Ελένης – ανανέωση της αιτίας του πολέμου.
 8. γνωρίζουμε τη ζωή του άμαχου πληθυσμού της Τροίας μέσα στα τείχη.
 9. επανασυνδέεται συναισθηματικά η Ελένη με το παρελθόν (σύζυγος, πατρίδα, αδέρφια)

Το ήθος της Ελένης(από τα λόγια, τις πράξεις, τις σκέψεις και τα συναισθήματα της ίδιας αλλά και τις κρίσεις των άλλων)

1. απομονωμένη (λόγω ενοχών;) στο θάλαμό της ασχολείται με υφαντό, θέμα του οποίου είναι ο εξ αφορμής της μακροχρόνιος και ανδροφόνος πόλεμος Αχαιών – Τρώων.
2. δακρύζει καθώς βγαίνει από το θάλαμό της, ενθουμούμενη και νοσταλγώντας τον πρώτο άνδρα της, τη πατρίδα της τη Σπάρτη και τους γονείς της(139-142).
3. προκαλεί το θαυμασμό των γερόντων της Τροίας, μόλις εμφανίζεται στον πύργο των Σκαιών Πυλών (στ. 155-160)
4. σέβεται και αγαπά τον πεθερό της, τον Πρίαμο, έχει επίγνωση των ηθικών παραπτωμάτων της εγκατάλειψης του συζύγου (θαλάμου, 174), των γνωστών και των συνομηλίκων της αλλά και της θυγατέρας της(στ.175).
5. Είναι τραγικό πρόσωπο, καθώς προτιμά το θάνατο από τη ζωή, λόγω των συμφορών που προκάλεσε.(στ.173)
6. Έμμεσα (τρυφερές προσφωνήσεις Λαοδίκης, Πριάμου): Έχει κερδίσει την αποδοχή, συμπάθεια μελών βασιλικής οικογένειας, δεν της καταλογίζουν ευθύνη. (Εγκώμιο γερόντων/ εχθρών): ακτινοβολία, γοητεία, θεϊκή ομορφιά. Ο Όμηρος ανυψώνει την ομορφιά της Ελένης στα όρια του θρύλου, εξάπτοντας τη φαντασία των ακροατών και κάνοντας το όνομα της Ελένης συνώνυμο της ομορφιάς.
7. Άμεσα : προκομμένη, επιδέξια, χρυσοχέρα, υπεύθυνη, αλλά με περηφάνια και αυτοπεποίθηση μετατρέπει σε καλλιτεχνική δημιουργία τον πόλεμο που η ίδια προκάλεσε. Νιώθει ωστόσο ενοχές, τύψεις, συντριβή για τα δεινά που προκάλεσε και νοσταλγία για όσα άφησε πίσω. Κυκλοφορεί με άνεση και αξιοπρέπεια ανάμεσα στους Τρώες, σέβεται και τιμά τον Πρίαμο. Νιώθει περήφανη για την καταγωγή της επαινώντας τους Έλληνες αρχηγούς.
8. είναι η κλασική γυναίκα των ομηρικών χρόνων, καθώς παρουσιάζεται κλεισμένη στο δώμα της να υφαίνει. Ο Όμηρος δεν περιγράφει άμεσα την εκπληκτική ομορφιά της, αλλά έμμεσα, μέσα από το διάλογο των Τρώων γερόντων και για να ενεργοποιήσει τη φαντασία των ακροατών. Η ίδια συμπεριφέρεται με σεμνότητα και ταπεινοφροσύνη. Είναι ευαίσθητη και συναισθηματική, κλαίει καθώς νοσταλγεί τους δικούς της. Αγαπά και σέβεται τον Πρίαμο, ενώ εμφανίζεται μετανιωμένη για τις συμφορές που προκάλεσε. Είναι πρόθυμη να δώσει πληροφορίες για τους Αχαιούς στους γέροντες.

Αφηγηματικές τεχνικές

Στην ενότητα υπάρχει **εναλλαγή αφήγησης** (διευκολύνει την εξέλιξη της υπόθεσης), **περιγραφής** (δίνει εσωτερικά και εξωτερικά χαρακτηριστικά των προσώπων) **και διαλόγου** (βοηθά στην ηθογράφηση των προσώπων). Ειδικά **για την περιγραφή** των προσώπων χρησιμοποιούνται εικόνες, παρομοιώσεις τυπικά επίθετα και σύνθετες λέξεις.

Επιβράδυνση :

- Ολόκληρη η ραψωδία Γ αποτελεί επιβράδυνση στην εξέλιξη της υπόθεσης, καθώς καθυστερεί την πραγματοποίηση της «βουλής» του Δία: η μονομαχία Πάρη – Μενέλαου ανακόπτει τη σύγκρουση των δυο στρατών, η τειχοσκοπία και η συζήτηση Ελένης – Πριάμου ανακόπτει τη μονομαχία καλύπτοντας το χρόνο προετοιμασίας της
- Στ. 184 – 190 : αναδρομική αφήγηση / σύγκριση που επιχειρεί ο Πρίαμος προετοιμάζοντας την παρουσίαση του επόμενου αρχηγού.

Επική ειρωνεία :

Στ. 243 – 244: Ο ακροατής πληροφορείται τον θάνατο των Διοσκούρων – η Ελένη το αγνοεί.

Περιγραφική ικανότητα Ομήρου

- Εικόνες πλήθους: (στ.130 –135) ειρηνική εικόνα ετοιμοπόλεμων Τρώων – Αχαιών, (στ.146 – 155) φλύαρη διάθεση γερόντων σε ώρα ανακωχής.

- Εικόνες μεμονωμένων προσώπων: Η Ελένη ενώ υφαίνει(στ.125-128), πορεύεται προς τις Σκαιές Πύλες (141-145), συνομιλεί με τον Πρίαμο. Ο Οδυσσέας (στ. 193-198, 216-224).

Συμπέρασμα: εικόνες ζωντανές, ρεαλιστικές, εξελισσόμενες με κινηματογραφικό τρόπο, κέντρο τους η ανθρώπινη δράση, η επώνυμη περισσότερη, παρά η μαζική.

Η περιγραφική τεχνική της έκφρασης.

Στους στίχους 125- 128 η Ελένη υφαίνει ένα εργόχειρο που απεικονίζει τον τρωικό πόλεμο. Ο ρόλος του υφαντού της Ελένης είναι διπλός: δηλώνει αφενός πόσο έχει επηρεάσει το εσωτερικό όλης της πόλης αυτός ο πόλεμος και αφετέρου τραγικοποιεί την ηρωίδα, που αισθάνεται υπεύθυνη για όσα δεινά συμβαίνουν(«εξ αφορμής της»). Η περιγραφή αυτού του έργου φανταστικού ή πραγματικού και γενικότερα ενός έργου των εικαστικών τεχνών ονομάζεται «έκφραση». Ο όρος προέρχεται από την αρχαία ελληνική γραμματεία («έκφρασις»). Κατά την αρχαιότητα «εκφράσεις» ονομάζονταν οι περιγραφές (π.χ. ανθρώπων, τόπων, αντικειμένων, εποχών κτλ.) Οι σοφιστές μάλιστα, τις χρησιμοποιούσαν και ως ασκήσεις, προκειμένου να ελέγξουν τις ρητορικές ικανότητες των μαθητών τους. Στόχος της εκφράσεως ήταν να παρουσιάσει ολοζώντανο το οποιοδήποτε αντικείμενο στον αναγνώστη ή στον ακροατή. Φανταστική έκφραση είναι για παράδειγμα η περιγραφή της περόνης(= καρφίτσα που στερεώνει ένδυμα) του Οδυσσέα (τα 243-247) στην Οδύσσεια, η περιγραφή της ασπίδας του Αχιλλέα(Σ 478- 616) αλλά και «Το κίνημα του μαντηλιού», του Κ.Κρυστάλλη(βλέπε κάτωθι).

Η περόνη του Οδυσσέα: Χλαίνη(=ένδυμα) φορούσε πορφυρή(=βαθύ κόκκινο), σγουρή, διπλόφορδη ο θεός Οδυσσέας, διπλά θηλυκωμένη με χρυσή περόνη, και πάνω της στολίδι σκαλισμένο: σκύλος στα μπροστινά του πόδια κράταγε κατάστικτο(= με δέρμα γεμάτο βούλες) ελαφάκι, το δάγκωνε κι αυτό να σπαρταρά· όλοι κοιτούσαν κι αποθαύμαζαν το χρυσαφένιο σ ύμπλεγμα· έβλεπες το σκυλί το νεογνό να πνίγει κι αυτό να θέλει να ξεφύγει σπαρταρώντας από τη δαγκάνη των ποδιών.

Ιδεολογικά στοιχεία- στοιχεία πολιτισμού

Στ. 122 : **ενανθρώπιση** της Ίριδας με τη μορφή της Λαοδίκης, για να παρακινήσει την Ελένη να βγει από το δώμα της.

Στ. 140 : ο πρώτος σύζυγος, η πατρίδα και οι γονείς είναι βαθιά ριζωμένες **αξίες** μέσα στην ψυχή της Ελένης και κάθε ανθρώπου.

Στ. 146-148 : τα ονόματα των γερόντων έχουν **τιμητικό χαρακτήρα**, γιατί οι νεότεροι τους οφείλουν **σεβασμό**.

Στ. 156-158 : η εξωτερική ομορφιά ενός ανθρώπου –κυρίως μιας γυναίκας– προκαλεί το θαυμασμό.

Στ. 159-160 : η ομορφιά δεν αρκεί για να δικαιολογήσει πράξεις με καταστροφικά αποτελέσματα.

Στ. 172-175: η μετάνοια και οι τύψεις είναι άμεσα επακόλουθα του λάθους.

Στ. 181-198 : ο Πρίαμος και ο Αντήνορας μιλούν με σεβασμό και εκτίμηση για τους αντιπάλους του, στα ομηρικά έπη συχνά οι αντίπαλοι θαυμάζουν ο ένας τον άλλο.

Στ. 125-126 : **οι γυναίκες** της ομηρικής κοινωνίας είχαν ως βασική ασχολία τον αργαλειό. Η περιγραφή του υφαντού της Ελένης αποτελεί «έκφραση», δηλ. περιγραφή ενός έργου των εικαστικών τεχνών (π.χ. ζωγραφική, γλυπτική, μεταλλουργία κτλ.)

Στ. 141,143 : το προσωπικό δώμα των γυναικών βρισκόταν στον επάνω όροφο των ανακτόρων. **Τα ήθη της εποχής** επέβαλαν η γυναίκα να εμφανίζεται με καλυμμένο το κεφάλι και τη συνοδεία δούλων (θεράπαινες)

Στοιχεία ομηρικής τεχνικής

Να επιλέξεις το σωστό στοιχείο ομηρικής τεχνικής από τα τρία που σου δίνονται

1. « (στ.122)και ομοιώθη με την αδελφή του ανδρός της Λαοδίκην ...» (επιφάνεια, ενανθρώπιση, ανθρωπομορφισμός)

2. « (197)...τον παρομοιάζω με τρανό δασύμαλλο κριάρι» (υπερβολή, παρομοίωση, μεταφορά)
3. « (217).....και μήτ' εμπρός.... το βαστούσε... σαν πράξη να μην είχε» (μεταφορά, προοικονομία, εικόνα)
4. « (155) συνομιλούσαν σιγανά με λόγια πτερωμένα..» (εικόνα, μεταφορά, συστολή χρόνου)
5. « (239-242).....μήπως.... από την εντροπή μου.» (εικόνα, άστοχα ερωτήματα, παρομοίωση)
6. «135» ...κάθονται και έστησαν ορθά σιμά τους τα κοντάρια (προοικονομία, εικόνα, τραγική ειρωνεία)

Ενότητα πέμπτη, ραψωδία Γ 121-244,

Η τειχοσκοπία – ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Ενώ ετοιμάζεται η μονομαχία Μενελάου-Πάρη, η Ελένη στο θάλαμό της υφαίνει στον αργαλειό. Εκεί την επισκέφθηκε η Ίρις, με τη μορφή της ανδραδέλφης της, της όμορφης Λαοδίκης, και την παρακίνησε να πάει στις Σκαιές Πύλες και να παρακολουθήσει τη

μονομαχία που θα διεξαχθεί για χάρη της ανάμεσα στον πρώην άνδρα της και στον Πάρη. Συγχρόνως της στάλαξε μέσα στην ψυχή της γλυκό πόθο για το Μενέλαο, την πατρίδα της και τους γονείς της. Αμέσως με τη συνοδεία της η Ελένη κατευθύνθηκε προς τις Σκαιές Πύλες· στο διάβα της οι γέροντες άρχοντες της Τροίας θαυμάζουν την ομορφιά της. Αναγνωρίζουν ότι δεν έγινε άδικα για χάρη της ο πόλεμος, αλλά εύχονται ταυτόχρονα να φύγει από την Τροία, για να γλιτώσουν από τις συμφορές αυτοί και

τα παιδιά τους. Ο Πρίαμος τη χαιρετά με καλοσύνη και την καλεί να του δώσει, πληροφορίες για κάποιους Αχαιούς που βλέπει να ξεχωρίζουν ανάμεσα στους άλλους. Εκείνη συγκινημένη από τον καλό του τρόπο, καταριέται την ώρα που ακολούθησε το γιο του και αρχίζει να του δίνει τις πληροφορίες. Ο πρώτος που ξεχώρισε ο Πρίαμος ήταν ο Αγαμέμνων και όταν πληροφορείται την ταυτότητά του, τον καλοτυχίζει που κυβερνάει τόσους Αχαιούς και θυμάται ανάλογες εκστρατείες στις οποίες ο ίδιος πήρε μέρος όταν ήταν πιο νέος. Ο δεύτερος που ξεχώρισε ήταν ο Οδυσσέας και όταν το άκουσε ο άρχοντας Αντήνορας, θυμήθηκε τότε που ήρθαν στην Τροία αυτός με τον

Μενέλαο και παρουσιάστηκαν στη σύνοδο των Τρώων. Θυμήθηκε τα γνωρίσματα και τις χάρες του καθενός και τις εξιστόρησε. Ύστερα η Ελένη έδειξε τον Αίαντα και τον Ιδομενέα. Με λαχτάρα αναζητεί να δει μέσα στον στρατό τα αδέρφια της, τον Κάστορα και τον Πολυδεύκη, αλλά δεν τα βλέπει και, αγνοώντας το θάνατό τους, με θλίψη συμπεραίνει είτε ότι δεν πήραν μέρος στην εκστρατεία είτε ότι «δεν θέλουν να φανούν στις μάχες των ανδρείων», επειδή ντρέπονται για την αδερφή τους.

ΙΛΙΑΔΑ : ΡΑΨΩΔΙΑ Γ 121 – 244 – Η ΤΕΙΧΟΣΚΟΠΙΑ (Θέα από τα τείχη)

1α. Ποιος και με ποιο τρόπο (πώς ονομάζεται ο τρόπος αυτός εμφάνισης των θεών) έρχεται να φέρει μήνυμα στην Ελένη;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Η Ίριδα έρχεται να φέρει μήνυμα στην Ελένη, η οποία είναι η αγγελιοφόρος θεά, όπως και ο Ερμής στην Οδύσσεια. Λειτουργεί αυθόρμητα (δεν υπάρχει υπαινιγμός για κάποια θεϊκή παρέμβαση), ενανθρωπίζεται -(στοιχείο τεχνικής στην εμφάνιση της θεότητας)-(ανθρωπομορφισμός θεών). Παίρνει τη μορφή της Λαοδίκης, θνητής και γυναίκας του Ελικάωνα και κόρης του Πρίαμου και της Εκάβης, ενός προσώπου δηλαδή οικείου στην Ελένη, προκειμένου να εξασφαλίσει η Ίριδα φιλική ατμόσφαιρα και εμπιστοσύνη.

β. Τι έκανε εκείνη τη στιγμή η Ελένη; Το υφαντό και η γυναίκα που το υφαίνει είναι θέμα που συναντήσαμε και άλλη φορά στον Όμηρο; Η ενασχόληση της Ελένης με την ύφανση τι δείχνει για αυτήν;

Η Ελένη υφαίνει και κεντά μοτίβα από τον πόλεμο που γίνεται για χάρη της: Ποια ιδιαίτερη σημασία έχει η περιγραφή του υφαντού της Ελένης;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Αν και κλεισμένη στο αρχοντικό της η Ελένη, με τον αργαλειό της κάνει έργο τέχνης αυτό που οι άντρες ζουν στην πραγματικότητα κάτω στο ματωμένο κάμπο της Τροίας. Στο υφαντό της αναπαρίστανται σκηνές του αιματηρού πολέμου που έχει ξεσπάσει εξαιτίας της. Ο ποιητής έμμεσα εκφράζει την περηφάνια μιας γυναίκας, με αυτοπεποίθηση και σιγουριά για την αξία της ομορφιάς της, όταν γνωρίζει πως για χάρη της σφάζονται δύο λαοί. Εξάλλου, και αργότερα, όταν τα βάζει με τον Πάρη και τον εαυτό της, δεν ξεχνά πως η θύμησή τους θα μείνει ανεξίτηλη μέσα στα τραγούδια που θα ψάλλουν την ομορφιά και τις περιπέτειές της (Ζ 357-358).

γ. Ποιο είναι το περιεχόμενο του μηνύματος;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Η Ίριδα παροτρύνει την Ελένη να ανεβεί στο κάστρο της πόλης για να παρακολουθήσει τη μονομαχία.

δ. Πώς αντέδρασε η Ελένη στην πληροφορία;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Η Ίριδα με το λόγο της φρόντισε να δημιουργήσει συναισθήματα στην Ελένη: λαχτάρα για τον πρώτο της άντρα, νοσταλγία για την πατρίδα και τους γονείς της. Ξεσπά έτσι σε δάκρυα και τρέχει στις Σκαιές Πύλες, στο μέρος που της υπέδειξε η Ίριδα, για να δει από όσο γίνεται πιο κοντά τη μονομαχία που θα κρίνει την έκβαση του πολέμου και τη δική της τύχη.

Γιατί είναι απαραίτητη η παρουσία της Ελένης στα τείχη αυτή τη στιγμή;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ο ποιητής θέλει την Ελένη παρούσα στα τείχη αυτή τη στιγμή της μονομαχίας. Σε κάθε ομηρική μονομαχία το έπαθλο θα έπρεπε να βρίσκεται στο χώρο όπου γινόταν η σύγκρουση των δύο αντιπάλων. Σύμφωνα εξάλλου με τις παλιές συνήθειες το βραβείο έπρεπε να είναι ορατό στους αντίζηλους. Να αποτιμήσουν αυτοί την αξία του και έπειτα να παλέψουν γι' αυτό για να το κερδίσουν.

3. Πώς περιγράφει ο ποιητής τους Τρώες που μαζί με τον Πρίαμο παρακολουθούν από τα τείχη όσα γίνονται στο πεδίο της μάχης;

4α. Πώς περιγράφει γενικά την Ελένη και ειδικότερα την ομορφιά της ο Όμηρος; Πώς αντιμετωπίζουν την Ελένη οι Τρώες γέροντες;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

- Η Ελένη παρουσιάζεται όπως επιβάλλει η αριστοκρατική της καταγωγή. Συμπεριφέρεται με συστολή, εμφανίζεται με επιβλητικότητα και μεγαλοπρέπεια. Φορά την καλύπτρα στο κεφάλι και συνοδεύεται από τις δύο θεραπαινίδες της. Η γυναίκα της ομηρικής αριστοκρατίας ακολουθεί συγκεκριμένους κώδικες συμπεριφοράς, οι οποίοι ταιριάζουν στο ήθος και την ευγενική της καταγωγή. Είναι εξάλλου μια θαρραλέα γυναίκα, με αυτοπεποίθηση, έτοιμη να αντιμετωπίσει τα σχόλια, την κατακραυγή ακόμη των ανθρώπων.
- Η ομορφιά της Ελένης παρουσιάζεται όχι με περιγραφή από τον ποιητή, αλλά έμμεσα, περισσότερο ως θάμπωμα των γερόντων από την ακτινοβολία που εξέπεμπε. Οι στίχοι 156-158 μας δίνουν το περίφημο εγκώμιο για την εξαιρετική ομορφιά της κόρης. Οι πρωτογέροντες της Τροίας, μαγεμένοι από την

πανέμορφη γυναίκα που επιτέλους βλέπουν από κοντά, σχολιάζουν μεταξύ τους την λαμπερή μορφή της και αφήνουν σε μας να φανταστούμε την Ελένη μέσα από την εντύπωση που προκάλεσε το αντίκρισμά της. Με τον τρόπο αυτό ο ποιητής θέλει να δείξει πως αυτό το κάλλος είναι πάνω από κάθε περιγραφή.

- Ο έπαινος της ομορφιάς της Ελένης από το μέρος των πρωτογερόντων έχει βαρύτητα: διότι στο πεδίο της μάχης αγωνίζονταν τα παιδιά τους, σκοτώνονταν, πληγώνονταν. Η λάμψη της τους συγκινεί όπως θα συγκινούνταν βλέποντας μπρος τους μία θεότητα.
- Όμως είναι και επιφυλακτικοί, διότι πάνω από όλα είναι προικισμένοι με σοφία λόγω της ηλικίας τους. Προσγειώνονται, γίνονται ρεαλιστές και για τούτο διατυπώνουν την ευχή να γυρίσει η Ελένη στη Σπάρτη, για να μην υποστούν και άλλα δεινά εξαιτίας της. Λογική και σύνεση συνεπώς νικούν το συναίσθημα.

β. Πώς αντιμετωπίζει την Ελένη ο Πρίαμος;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Από τη συνομιλία Πριάμου – Ελένης ο Όμηρος μας δείχνει πως ο Πρίαμος την έχει αποδεχτεί. Η στάση του είναι στοργική και ρητά αθωωτική. Της μιλά με καλοσύνη, τρυφερότητα («παιδί μου»), φιλικά και δείχνει πως την έχει απαλλάξει από όποια ευθύνη για τις συμφορές που προκάλεσε. Τον διακρίνει αξιοπρέπεια και ευγένεια. Με τη σοφία που η ζωή τον έχει οπλίσει αναγνωρίζει πως οι θεοί είναι κείνοι που κινούν τα νήματα του ανθρώπινου βίου, που ωθούν τους ανθρώπους σε συγκεκριμένες ενέργειες. Με την παρατήρησή του αυτή απενοχοποιεί την ηρωίδα. Ανώτερος άνδρας, σεβαστή προσωπικότητα.

γ. Πώς βλέπει η ίδια τον εαυτό της;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Η Ελένη δηλώνει μετάνοια που ακολούθησε τον Πάρη, καταριέται τον εαυτό της και εκφράζει τη νοσταλγία της για την πατρίδα της, τη ζωή της εκεί και τους ανθρώπους που άφησε πίσω της. Απαξιώνει τη ζωή της – έχει αυτή γίνει αυτοκαταστροφική.

5. Πώς περιγράφουν τον Αγαμέμνονα Πρίαμος και Ελένη;

6α. Πώς περιγράφουν τον Οδυσσέα ο Πρίαμος, η Ελένη και ο Αντήνωρ; **β. Σχολιάστε τις παρομοιώσεις που κάνουν οι δύο γέροντες.**

7α. Πώς περιγράφουν τον Αίαντα Πρίαμος και Ελένη; β. Ποιους πολέμαρχους δεν εντοπίζει η Ελένη στο πλήθος των Αχαιών; γ. Πώς εξηγεί εξηγεί την απουσία τους και ποια είναι η πραγματική αιτία της απουσίας τους;

δ. Ποια τεχνική του έπους συναντούμε στην προσπάθειά της Ελένης να εξηγήσει την απουσία των αδελφών της από τη μάχη;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Στο σημείο αυτό έχουμε τραγική ειρωνεία, μια και η ηρώίδα αγνοεί πως τα αδέρφια της εδώ και καιρό έχουν πεθάνει, ενώ οι ακροατές, που γνωρίζουν την ιστορία και ακούν την αφήγηση του ποιητή (243-244), το ξέρουν αυτό πολύ καλά.

8. Με βάση τα στοιχεία που παρέχει η ενότητα της τειχοσκοπίας να χαρακτηρίσετε

α. την Ελένη και

β. τον Πρίαμο.

Η ΤΕΙΧΟΣΚΟΠΙΑ (ραψωδία Γ, ΣΤΙΧΟΙ 121-244)

Ανάλυση – σχολιασμός ενότητας

Τόπος : Το δωμάτιο της Ελένης, τα τείχη της Τροίας, το πεδίο μάχης έξω από τα τείχη

Χρόνος : 22η μέρα της Ιλιάδας

Πρόσωπα : Ίρις (με τη μορφή της Λαοδίκης), Ελένη, γέροντες Τρώες, Πρίαμος.

Η ενότητα της Ιλιάδας Γ 122-244 ονομάζεται *τειχοσκοπία*. Η λέξη λέξη προέρχεται από τα συνθετικά «*τείχος*» και «*σκοπῶ*».. Η ενότητα πήρε αυτή την ονομασία επειδή η Ελένη παρακολουθεί την προετοιμασία για τη μονομαχία ανάμεσα στον Πάρη και το Μενέλαο από τα τείχη της Τροίας.

Ο ποιητής προσπαθεί να μας υποβάλει την εντύπωση ότι βρισκόμαστε στην αρχή του πολέμου.

ΔΟΜΗ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

1. 121-160 : ειδοποίηση της Ελένης και μετάβαση της στα τείχη.
2. 161-177 : Συνάντηση και συζήτηση Πρίαμου και Ελένης.
3. 177-190 : Συζήτηση για τον Αγαμέμνονα.
4. 191-224 : Συζήτηση για τον Οδυσσέα και τον Μενέλαο.
5. 225-235 : Συζήτηση για τον Αίαντα και τον Ιδομενέα.
6. 236-244 : Αναφορά της Ελένης στο αδέρφια της Κάστορα και Πολυδεύκη.

Στην ενότητα υπάρχει εναλλαγή αφήγησης (διευκολύνει την εξέλιξη της υπόθεσης), περιγραφής (δίνει εσωτερικά και εξωτερικά χαρακτηριστικά των προσώπων) και διαλόγου (βοηθά στην ηθογράφιση των προσώπων). Ειδικά για την

περιγραφή των προσώπων χρησιμοποιούνται εικόνες, παρομοιώσεις τυπικά επίθετα και σύνθετες λέξεις.

Η σκηνή της τειχοσκοπίας

- Όλη η ενότητα λειτουργεί ως επιβράδυνση, καθώς καθυστερεί την πραγματοποίηση της «βουλής» του Δία (πρέπει να καλυφθεί ο χρόνος για να πραγματοποιηθούν οι θυσίες και οι όρκοι στο πεδίο της μάχης, πριν τη μονομαχία).
- Δίνονται πληροφορίες για κάποιους σημαντικούς αρχηγούς των Αχαιών.
- Γίνονται γνωστοί κάποιοι μύθοι αναγκαίοι για την πλοκή του έργου.
- Ξαναζωντανεύει η αρπαγή της Ελένης η οποία προβάλλεται ως το έπαθλο της μονομαχίας.
- Χρησιμοποιείται η ομορφιά της Ελένης ως κίνητρο και αφορμή για τον Τρωικό πόλεμο.

Η είδηση της Ίριδας στην Ελένη

Η είδηση για τη μονομαχία Πάρη-Μενελάου θα φθάσει στην Ελένη με θεϊκή παρέμβαση: της τη μεταφέρει η Ίριδα με τη μορφή της αδερφής του Πάρη την ώρα που η Ελένη σχεδιάζει στο υφαντό της τον πόλεμο που γίνεται για χάρη της. Ο διάλογος φανερώνει ότι οι άνθρωποι του παλατιού συμπεριφέρονταν με αγάπη στην Ελένη. Η Ίριδα κατόρθωσε να ξυπνήσει στην Ελένη τη λαχτάρα για τον πρώτο της άνδρα και νοσταλγία για την πατρίδα της και τους δικούς της ανθρώπους. Έτσι η Ελένη τρέχει στις Σκαιές Πύλες για να δει τη μονομαχία.

Οι γέροντες-προεστοί της Τροίας και ο Πρίαμος

- Η ομορφιά της Ελένης παρουσιάζεται έμμεσα με τους γέροντες να θαμπώνονται και να μαγεύονται από την αύρα και την ομορφιά αυτής της υπέροχης γυναίκας και να πλέκουν το εγκώμιο της. (περιγραφική ικανότητα του Ομήρου)
- Βέβαια οι ίδιοι εκφράζουν και τη ρεαλιστική άποψη: η Ελένη πρέπει να γυρίσει στην πατρίδα της για να μη πάθουν και άλλες συμφορές εξαιτίας της.
- Η συζήτηση με τον Πρίαμο δείχνει ότι οι άνθρωποι του παλατιού είχαν αποδεχτεί την Ελένη στην οικογένεια τους. Ο Πρίαμος φέρεται στην Ελένη φιλικά, της μιλάει με πατρική αγάπη και τα λόγια του δείχνουν ότι την έχει απαλλάξει από τις ευθύνες της για τον πόλεμο. Είναι ένας άνθρωπος που τον χαρακτηρίζει η αρχοντιά, η ευγένεια και η

ανωτερότητα. Για τον Πρίαμο οι θεοί είναι αυτοί που ευθύνονται για όλα. Την καλεί ακόμα να δει από τα τείχη τον πρώην άνδρα της και άλλους συγγενείς και φίλους.

- Η Ελένη μιλάει με άνεση, οικειότητα και εκφράζει το σεβασμό της στον Πρίαμο. Όμως τα λόγια της δείχνουν πως νιώθει ένοχη, είναι μετανιωμένη, πικραμένη και νοσταλγεί τους δικούς της ανθρώπους.

Απαντήσεις της Ελένης

- Παρουσιάζει τον Αγαμέμνονα: κραταιός, βασιλιάς καλός, ανδρείος πολέμαρχος.
- Παρουσιάζει τον Οδυσσέα: δεν έχει το ηγεμονικό παράστημα του Αγαμέμνονα, κατάγεται από την Ιθάκη, είναι πανούργος και εύστροφος.
- Παρέμβαση του Αντήνορα: και ο Μενέλαος και ο Οδυσσέας ξεχωρίζουν για τη σύνεση τους, ο Μενέλαος ήταν πιο εντυπωσιακός και γλυκομίλητος. Ο Οδυσσέας ήταν φοβερός ρήτορας.
- Παρουσιάζει τον Αίαντα και τον Ιδομενέα που ήταν παλιός οικογενειακός φίλος και η παρουσία του της θυμίζει παλιές καλές στιγμές.
- Η Ελένη αναφέρεται στα αδέρφια της Κάστορα και Πολυδεύκη που δεν τους βρίσκει μέσα στο πλήθος και αναρωτιέται για την απουσία τους: επική ειρωνεία: η Ελένη αγνοεί ότι τα αδέρφια της έχουν πεθάνει ενώ οι ακροατές το γνωρίζουν.

Ελένη

Η Ελένη είχε κερδίσει τη συμπάθεια της βασιλικής οικογένειας και ήταν αποδεκτή από όλα τα μέλη της. Υφαίνει και δείχνει ότι είναι μια προκομμένη και χρυσοχέρα γυναίκα. Είναι μια γυναίκα με αυτοπεποίθηση, που συμπεριφέρεται άνετα και εμφανίζεται χωρίς φόβο μπροστά στους πρωτογέροντες της Τροίας. Συμπεριφέρεται με σεβασμό στον Πρίαμο και απαντάει στις ερωτήσεις του παρουσιάζοντας με επαινετικά λόγια τους αρχηγούς των Αχαιών δείχνοντας έτσι περήφανη για την καταγωγή της. Αισθάνεται το κακό που προκάλεσε, νιώθει τύψεις και εκφράζει μεταμέλεια και συντριβή. Δείχνει να αναγνωρίζει τα λάθη της αλλά συμπεριφέρεται με αξιοπρέπεια και περηφάνια χωρίς να νιώθει ταπεινωμένη.

«ΕΠΙΒΡΑΔΥΝΣΗ»

Ενώ όλοι περιμένουμε την εφαρμογή του σχεδίου που έχει δρομολογήσει ο Δίας προς ικανοποίηση του αιτήματος της Θέτιδας για τη δικαίωση και ανάδειξη της αξίας του

Αχιλλέα, με το βομβαρδισμό των Αχαιών με ήττες, αυτή ανακόπτεται και **επιβραδύνεται** έτσι η εξέλιξη της δράσης. Ο ποιητής επινοεί την «τειχοσκοπία».

Η οικονομία του έπους και η τειχοσκοπία

Λογικά δεν υπάρχει αμφιβολία πως η μονομαχία θα ταίριαζε περισσότερο στην αρχή του πολέμου, μόλις οι Αχαιοί έφτασαν στα τρωικά ακρογιάλια και προτού χυθεί τόσο αίμα και από τις δύο πλευρές. Ο ποιητής μας την τοποθέτησε ωστόσο σκόπιμα στην αρχή του έργου του, που ρητά αναφέρεται στο δέκατο χρόνο του πολέμου με το σκοπό να υποβάλει στον ακροατή, μαζί με άλλα επεισόδια (κατάλογος πλοίων _Β', Αγαμέμνωνος επιπώλησις _ Δ'...), την αίσθηση πως βρισκόμαστε στην αρχή του πολέμου και έτσι να δώσει στο έργο του την εικόνα ολόκληρης της 10χρονης εκστρατείας. Εξάλλου και στη Β ραψωδία μας έχει δώσει το μακρύ κατάλογο των εμπολέμων μαζί με τις δυνάμεις τους.

Ο ακροατής από την άλλη, δέχεται με ικανοποίηση και ενδιαφέρον τη μονομαχία των δύο ανδρών, η οποία δε θα φέρει βέβαια τη λύση στο έργο, όμως είναι στην ψυχή του δίκαιη και άργησε ως τώρα να γίνει.

Η τειχοσκοπία ως επινόηση του ποιητή-τι επιτυγχάνει με αυτή

Όλο το κομμάτι των στίχων 121-244 πρέπει να είναι μία ωραία επινόηση του ποιητή με την οποία επιτυγχάνει: επιβραδύνει την εφαρμογή του σχεδίου του Δία -παράταση της αγωνίας και ίσως να κερδίζει ο ποιητής χρόνο για κάτι. Να εμφανίσει την Ελένη, που αποτελεί τρόπον τινά το έπαθλο της μονομαχίας. Να δείξει τις διαθέσεις της και την επιθυμία της να γυρίσει στην Ελλάδα και στον πρώτο της σύζυγο, που προϊδεάζει και για την τελική λύση και έκβαση της Ιλιάδας. Να δείξει τις διαθέσεις του Πρίαμου και των δημογερόντων και επομένως όλων των Τρώων για τη γυναίκα αυτή. Να μας παρουσιάσει και να μας γνωρίσει με τους κυριότερους αρχηγούς των Αχαιών που θα δράσουν στις μάχες που θα ακολουθήσουν και οι οποίοι μνημονεύονται στον «Κατάλογο». Η παρουσίαση με λεπτομέρειες των αρχηγών μας τους γνωρίζει καλύτερα. Τεχνικότατα ο ποιητής αποφεύγει να βάλει την Ελένη ή τον Πρίαμο να ρωτούν για τον Αχιλλέα και για την απουσία του, που αφήνει να νοηθεί ότι θα την είχαν πληροφορηθεί.

Έτσι με την τειχοσκοπία (Η ποιητική λειτουργία της τειχοσκοπίας):

1. Απομακρύνει τον αναγνώστη από το αχαϊκό στρατόπεδο και του προσφέρει μία εποπτική εικόνα του τρωικού πεδίου όπου διεξάγονται οι πολεμικές επιχειρήσεις. Η παρακολούθηση του στρατοπέδου πάνω από τα τείχη δημιουργεί την εντύπωση ενός αρχαίου θεάτρου, ενώ παράλληλα ολοκληρώνει και την παρουσίαση των αντίπαλων δυνάμεων, η οποία ξεκίνησε στη ραψωδία Β με τον *Κατάλογο των νεών*.
2. Επιτείνει την ψευδαισθήση πως βρισκόμαστε στις αρχές του πολέμου. Έτσι, ενώ ο πόλεμος έχει ήδη εννέα χρόνια αρχίσει, δείχνει πως όλα αρχίζουν μόλις τώρα.
3. Διευρύνει τον αφηγηματικό ορίζοντα του έπους του καθώς προσπερνά τουλάχιστον προσωρινά το κεντρικό θέμα του έργου του που είναι ο θυμός του Αχιλλέα και παρουσιάζει εποπτικά το σύνολο των δύο εμπολέμων.
4. Αποκαλύπτει μέσα από τα λόγια του Πριάμου τους πραγματικούς υπαίτιους αυτού του πολέμου, τους θεούς, και απαλλάσσει την Ελένη από το στίγμα της ενοχής.

Η ποιητική λειτουργία της εμφάνισης της Ελένης:

Η παρουσία της επιβάλλεται για τις ανάγκες της οικονομίας του έπους.

- Προβάλλεται και σχολιάζεται η εκθαμβωτική ομορφιά της από τους πρωτογέροντες των Τρώων, οπότε και δικαιώνεται ο πόλεμος που έγινε για χάρη της.
- Παρουσιάζονται από την ίδια στον Πρίαμο οι ηγετικές φυσιογνωμίες του ελληνικού στρατεύματος.
- Παρουσιάζεται η άλλη πλευρά της, αυτή της γυναίκας που έχει μετανιώσει, έχει τύψεις για την πράξη της και νοσταλγία για την πατρίδα της και τα αγαπημένα της πρόσωπα.

Η Ελένη και οι αναμνήσεις της

Το παρακάτω απόσπασμα από το ποίημα «Ελένη» του Γιάννη Ρίτσου παρουσιάζει την ηρωίδα να θυμάται έπειτα από χρόνια εκείνη την ημέρα πάνω στα τείχη της Τροίας, όταν στο πεδίο της μάχης ο Μενέλαος ετοιμαζόταν να αντιμετωπίσει τον Πάρη σε μονομαχία:

«Όχι πως δε θυμάμαι πια, — θυμάμαι
 ακόμα· μονάχα που οι αναμνήσεις δεν είναι
 πια συγκινημένες, δε μας συγκινούν —
 απρόσωπες, γαλήνιες, καθαρές ως τις πιο
 ματωμένες γωνιές τους. Μόνο μία κρατάει
 ακόμη έναν αγέρα γύρω της, ανασαίνει.
 Κείνο το δείλι, τριγυρισμένη απ' τις
 ατελείωτες κραυγές των πληγωμένων, απ'
 τις ψιθυριστές κατάρες των γερόντων και
 το θαυμασμό τους, μέσα στη μυρωδιά ενός
 γενικού θανάτου που, στιγμές στιγμές,
 λαμπύριζε πάνω σε μια ασπίδα ή στην
 αιχμή ενός δόρατος ή στη μετόπη ενός
 αμελημένου ναού ή στον τροχό ενός
 άρματος, — ανέβηκα μόνη στα ψηλά τείχη
 και σεργιάνισα. Μόνη, ολομόναχη, ανάμεσα
 σε Τρώες και Αχαιούς. [...] Την ώρα που
 μονομαχούσαν οι δυο αντεραστές μου και
 κρινόταν η τύχη του πολυχρόνιου πολέμου.
 Μήτε που είδα να κόβεται ο ιμάντας από
 την περικεφαλαία του Πάρη, μάλλον μια
 λάμψη απ' το χαλκό της είδα, μια λάμψη
 κυκλική, καθώς ο άλλος την περιέστρεφε
 οργισμένος επάνω απ' το κεφάλι του — ένα
 ολόφωτο μηδέν. Δεν άξιζε διόλου να
 κοιτάξεις — την έκβαση την είχαν απ' τα
 πριν ρυθμίσει οι θεϊκές βουλές· κι ο Πάρης
 δίχως τα σκονισμένα του σαντάλια, θα
 βρισκόταν σε λίγο στην κλίνη, λουσμένος
 απ' τα χέρια της θεάς, να με προσμένει
 μειδιώντας, κρύβοντας τάχα μ' ένα ρόδινο
 τσιρότο μια ψεύτικη ουλή στο πλευρό του».

Προτομή της Ελένης – Antonio Canova:

(Γ. Ρίτσος, «Ελένη», Τέταρτη διάσταση, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 23 2001, σελ. 282)

Η Ελένη του Γ. Ρίτσου ανεβαίνει μόνη στα τείχη της Τροίας για να παρακολουθήσει τη μονομαχία Μενέλαου-Πάρη εισπράττοντας το θαυμασμό αλλά και τις ψιθυριστές κατάρες των γερόντων. Είναι μια γυναίκα ελεύθερη που μιλά ψυχρά, αντικειμενικά και απαξιώνει το ηρωικό ιδανικό καθώς πιστεύει ότι είναι όλα προκαθορισμένα από τους θεούς. Περιφρονεί και ειρωνεύεται τον Πάρη για την υποκριτική συμπεριφορά του και τη δειλία που δείχνει. Παρουσιάζεται ως μια ώριμη γυναίκα με ολοκληρωμένη προσωπικότητα, έξυπνη και αντιμετωπίζει τα πράγματα όχι με το συναίσθημα πια αλλά με ουδετερότητα και σκληρό ρεαλισμό.

